

Ekonomik Özgürlükler ve Ekonomik Büyüme: Yükselen Piyasa Ekonomileri Üzerine Bir İnceleme

Economic Freedoms and Economic Growth: An Investigation on Emerging Market Economies

Prof. Dr. Bedriye Tunçsiper (Balıkesir University, Turkey)
Ph. D. Candidate Ömer Faruk Biçen (Balıkesir University, Turkey)

Abstract

The common view in the economics theory relating to the fact that economic freedom will raise labor productivity and it will provide effective use of scarce resources becomes a current issue with the increase in the number of papers investigating the effect of economic freedom on economic growth. One of the main reasons of the increasing number of those papers is that economic freedom can be measured quantitatively (numerically) through the indexes calculated by various institutions. In this paper, the relationship between economic freedoms and economic growth for some emerging market economies is investigated. In estimating of the relationship between economic freedoms and economic growth, overall economic freedom index, property right index, business freedom index, trade freedom index and investment freedom index, which was created by the Heritage Foundation was used. Investment/GDP ratio and population dependency ratio are also control variables in the model. In the paper, in which panel fixed effect model was used, property right index, investment freedom index and population dependency ratio affect economic growth negatively, but business freedom index, trade freedom index and investment/GDP ratio affect economic growth positively. It isn't found that there is a significantly relationship between overall economic freedom index and economic growth.

1 Giriş

Özgürlük kavramı tarihsel süreç içerisinde çeşitli şekillerde tanımlanmış olmakla birlikte temel anlamda ekonomik, politik ve sivil alana yönelik haklar bütünü ifade etmektedir. Günümüz koşullarında bu kavram kısaca; “ülke vatandaşlarının, diğer vatandaşların ve devletin baskılarına, yönlendirmelerine ve müdahalelerine maruz kalmadan yaşaması” şeklinde tanımlanabilmektedir. Ekonomik özgürlük ise, bireylerin hiçbir kısıtlamaya tabi olmadan çeşitli ekonomik faaliyetlerde bulunabilmesi ve sahip oldukları kaynaklara serbest bir biçimde yön verebilme imkanına sahip olabilmesidir (Acar, 2010). Özgürlüklerin düzeyi ülkeler arasında farklılıklar göstermekte ve özgürlüklerin boyutu diğerlerine göre geniş olan ülkelerin refah açısından da daha ileride olduklarına yönelik bazı kanıtlar sunulmaktadır. Ancak, özgürlüklerin mi refaha yol açtığı, yoksa refah düzeyinin yüksek olmasının mı özgürlükleri ilerlettiği günümüzde de tartışılan önemli bir konudur.

Hem özgürlüklerin ülkelerin gelişmesindeki rolünün belirlenmesi hem de ülkelerin özgürlük düzeylerinin karşılaştırmalı olarak analiz edilebilmesi için özgürlüklerin nicel olarak hesaplanabilmesi gerekmektedir. 1990 sonrasında Heritage Vakfı ve Fraser Enstitüsü gibi uluslararası kurum ve kuruluşlar tarafından yapılan hesaplamalar, ekonomik özgürlüklerin nicel olarak ölçülebilir hale gelmesinde önemli bir rol oynamıştır. Bu sayede, kısmen de olsa ekonomik özgürlük düzeyindeki değişmelerin ekonomik performansı ne yönde etkilediği tahmin edilebilmektedir. Aynı zamanda yapılan bu tahminlere göre; ekonomik açıdan diğer ülkelere göre daha özgür olan ülkelerin daha hızlı bir büyüme, daha yüksek kişi başına düşen gelir seviyesi, daha düşük işsizlik oranları, daha geniş kapsamda siyasi ve sivil özgürlükler ve daha düşük yolsuzluk düzeyini yakaladıkları görülmektedir (Acar, 2010). Fakat son dönemde yapılan ve belirli ülkeleri kapsayan ampirik çalışmaların elde ettiği tahminler, ekonomik özgürlüklerin ekonomik büyümeyi hiç etkilemediği veya negatif yönde etkilediğini de göstermektedir.

Çalışmanın amacı, Brezilya, Çin, Güney Kore, Hindistan, Hong Kong, Malezya, Rusya, Tayland ve Türkiye'den oluşan dokuz yükselen piyasa ekonomisinde 2000-2012 yılları arasında ekonomik özgürlük düzeyindeki ilerlemelerin ekonomik büyümeyi ne yönde etkilediğini tahmin etmektir. Çalışmada bu ilişkiye yönelik tahminde bulunabilmek için panel sabit etkiler modelinden yararlanılmıştır. Ekonomik özgürlüğe ilişkin veriler 2000-2012 dönemi için Heritage Vakfı ve Wall Street Journal tarafından ortaklaşa hazırlanan Ekonomik Özgürlükler Endeksi (IEF)'nden derlenmiştir.

Çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünü izleyen ikinci bölümde, ekonomik özgürlükler ve ekonomik büyüme arasındaki ilişki değerlendirilmiş ve ampirik kısımda ulaşılabilecek sonuçlara yönelik bir ön bilgi sağlanmıştır. Üçüncü bölümde ise, panel sabit etkiler modeli çerçevesinde çalışmaya dahil edilen dokuz yükselen piyasa ekonomisine yönelik olarak ekonomik özgürlükler ve ekonomik büyüme arasındaki ilişki incelenmiş ve elde edilen bulgular değerlendirilmiştir.

2 Ekonomik Özgürlükler ve Ekonomik Büyüme İlişkisi

Ekonomik özgürlükler, siyasi ve sivil özgürlükler ile birlikte genel anlamdaki özgürlüğün temel unsurlarından biri iken, aynı zamanda büyümenin, etkinliğin ve refah artışının da önemli bir belirleyicisidir. Son 30 yıllık dönemde ekonomik büyümeyi konu alan teorik ve ampirik çalışmalar, ülkeler arasındaki büyüme, etkinlik ve refah düzeyindeki farklılaşmanın yalnızca fiziki sermaye oluşumu, nitelikli emek ve teknoloji düzeyindeki ilerleme ile açıklanamayacağını ifade etmekte ve kurumsal yapıdaki gelişmelerin de ekonomik büyüme, etkinlik ve refah düzeyindeki ilerlemelerin temel bir belirleyicisi olduğunu ortaya koymaktadırlar.

Teorik alanda ortaya çıkan yeni görüşler ampirik çalışmalarla da desteklenmektedir. Bu ampirik çalışmalar, ekonomik özgürlüklerin ülkeler arasındaki ekonomik performans düzeylerindeki farklılıkların açıklanmasında önemli bir rolü bulunduğunu göstermektedir (Sturm ve De Haan, 2001). 1990 sonrasında Heritage Vakfı ve Fraser Enstitüsü tarafından yapılan çalışmalar ve ekonomik özgürlüğe ilişkin endekslerin hesaplanması, ekonomik özgürlükleri sayısal olarak ölçülebilir hale getirmiştir. Bu sayede, ekonomik özgürlükler ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkinin test edilmesi mümkün hale gelmiştir.

Bu iki değişken arasındaki ilişkiyi inceleyen ampirik literatür 1990'lı yıllarla birlikte oluşmaya başlamıştır (Doucouliagos ve Ulubaşoğlu, 2006). Bu durumun ortaya çıkmasındaki ana neden, daha önce de üzerinde durulduğu gibi ekonomik özgürlüklerin 1990'lı yıllardan itibaren endeksler yardımıyla ölçülebilir şekilde hesaplanmasıdır.

Bu alana ilişkin olarak, hem yurtiçinde hem de yurtdışında çok sayıda ampirik çalışma yapılmıştır. Bu çalışmalardan bazıları; Easton ve Walker (1997), Ayal ve Karras (1998), De Haan ve Sierman (1998), Gwartney, Lawson ve Holcombe (1999), De Haan ve Sturm (2000), Heckelman (2000), Carlsson ve Lundström (2002), Doucouliagos ve Ulubaşoğlu (2006), Justesen (2008), Paakkönen (2010), Başkaya ve Manan (2009), Yenipazarlı (2009) ve Yalman, Sandalcılar ve Demirkoparan (2011)'dir.

Çalışmalar genel olarak ekonomik özgürlük ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi analiz ederken, yapılan çalışmalardan bazıları ekonomik özgürlüğe ilişkin genel endeksin yanında, ekonomik özgürlüğün alt bileşenleri ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkileri de incelemiştir. Buna göre, Easton ve Walker (1997), Gwartney, Lawson ve Holcombe (1999), Doucouliagos ve Ulubaşoğlu (2006), Justesen (2008), Başkaya ve Manan (2009) ve Yenipazarlı (2009) tarafından yapılan çalışmalar incelendiğinde, bu çalışmaların tümünde de ekonomik özgürlükler ile ekonomik büyümeyi arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Ayal ve Karras (1998), De Haan ve Sierman (1998) ve Yalman, Sandalcılar ve Demirkoparan (2011) tarafından yapılan çalışmalar yukarıda bahsedilen çalışmalardan farklı olarak, ekonomik özgürlükler ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi alt endeksler bazında incelemiştir. Ekonomik özgürlüğe ilişkin bazı alt endeksler ekonomik büyümeyi pozitif yönde etkilerken, diğerleri ise negatif yönde etkilemektedir. Carlsson ve Lundström (2002) tarafından yapılan çalışmada ise Ayal ve Karras (1998), De Haan ve Sierman (1998) ve Yalman, Sandalcılar ve Demirkoparan (2011) tarafından yapılan çalışmaların sonuçlarına ek olarak bazı alt endeksler ile ekonomik büyüme arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Benzer bir sonuca De Haan ve Sturm (2000) de ulaşmıştır. De Haan ve Sturm (2000)'e göre ekonomik özgürlükler ile ekonomik büyüme arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

Ekonomik özgürlükler ile ekonomik büyüme arasında regresyon ilişkisinin haricinde nedensellik ilişkisini inceleyen çalışmalar da yapılmıştır. Heckelman (2000)'a göre, ekonomik özgürlüğe ilişkin bazı alt bileşenler ile ekonomik büyüme arasında nedensellik ilişkisi bulunurken, diğerleri ile ekonomik büyüme arasında nedensellik ilişkisine ulaşılamamıştır. Son olarak Paakkönen (2010) ise ekonomik özgürlük düzeyi düşük iken, ekonomik özgürlük düzeyindeki gelişmelerin ekonomik büyümeyi pozitif etkileyeceği sonucuna ulaşmıştır. Ancak, ekonomik özgürlükler belirli bir seviyeye ulaştığında ise negatif etkiler ortaya çıkmaktadır.

Literatürdeki yerli ve yabancı çalışmalar be bu çalışmaların sonuçları incelendiğinde de, teoriye paralel olarak ekonomik özgürlükler ile ekonomik büyüme arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki bulunduğu sonucuna ulaşan çalışmalar çoğunluktadır. Ancak, belirli yılları ve belirli ülkeleri analiz eden bazı çalışmalarda ekonomik özgürlüklere ait alt endeksler bazında ulaşılmış olan sonuçlar istatistiksel olarak anlamsız veya negatif yönde bulunmuştur. Bu durumun ortaya çıkmasındaki nedenlerden biri, gelişmekte olan ülkelerde kurumsal yapının yeterli düzeyde ilerleme gösterememiş olması iken, ikincisi ise ekonomik özgürlüklerdeki gelişmelerin ülkelerin sahip olduğu yurtiçi ve yurtdışı fonları risk düzeyi daha düşük olan yurtdışındaki yatırımlarına kanalize etmesidir.

3 Ekonomik Özgürlükler ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: Panel Veri Analizi

Ampirik kısımda, Brezilya, Çin, Güney Kore, Hindistan, Hong Kong, Malezya, Rusya, Tayland ve Türkiye'nin dahil olduğu dokuz yükselen piyasa ekonomisi için 2000-2012 yılları arasında ekonomik özgürlüklere ilişkin bazı alt kriterler ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkinin boyutu analiz edilmektedir. Ülkelerin tümünün ortak özelliği; "yükselen piyasa ekonomileri" olarak değerlendirilmeleridir. Literatürde yer alan çalışmaların bir kısmında yükselen piyasa ekonomileri de bulunmaktadır. Ancak, özel olarak bu ülkeleri analiz eden çalışmaların yeterli düzeyde olmaması, çalışmada yükselen piyasa ekonomileri üzerine odaklanılması tercihinin ortaya

çıkmasına yol açmıştır. Yine, bu konuya ilişkin olarak literatürde yer alan çalışmaların büyük bir bölümünde çok sayıda ülkenin yer alması ve ülkelerin bir kısmının gelişmiş, diğer bölümünün ise gelişmekte olan ülkeler olması, ekonomik özgürlükler ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkiye yönelik sonuçların gelişmekte olan ülkeleri de içine alacak şekilde değerlendirilmesine yol açmaktadır. Bu durum ise, gelişmekte olan ülkeler için ters sonuçlara ve etkin olmayan politika önerilerine yol açabilmektedir.

3.1 Yöntem ve Veri Seti

Bu kısımda dokuz yükselen piyasa ekonomisinde 2000-2012 döneminde ekonomik özgürlüğe ilişkin bazı alt endeks değerleri ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkinin tahmini için Denklem 1 kullanılmıştır. Çok sayıda ülkeyi ve dönemi içeren bu çalışmada değişkenler arasındaki ilişkinin tahmini için panel veri modelinden ve bu modelin tahmininde ise Stata 11 paket programından yararlanılmıştır. Oluşturulan panel veri modeli aşağıdaki gibidir.

$$\text{LNRGDP}_{it} = \beta_0 + \beta_1 \text{GEFI}_{it} + \beta_2 \text{PRI}_{it} + \beta_3 \text{BFI}_{it} + \beta_4 \text{TFI}_{it} + \beta_5 \text{IFI}_{it} + \beta_6 \text{INV}_{it} + \beta_7 \text{DEP}_{it} + \varepsilon_{it} \quad (1)$$

(i=1,.....,N; t=1,.....,T)

Panel veri modelinde i ülkesinin t dönemindeki Reel Gayrisafi Yurtiçi Hasıla düzeyinin logaritmalı değeri (LNRGDP_{it}) modelin bağımlı değişkenidir. Modeldeki bağımsız değişkenler ise; ekonomik özgürlüğe ilişkin genel endeks (GEFI_{it}), ekonomik özgürlüğe ilişkin alt kriterlerden mülkiyet hakları endeksi (PRI_{it}), çalışma/iş kurma özgürlüğü endeksi (BFI_{it}), ticaret özgürlüğü endeksi (TFI_{it}) ve yatırım yapma özgürlüğü endeksi (IFI_{it})'dir. Ekonomik özgürlüğün alt kriterleri dışına modelde yer alan bağımsız değişkenlerden Yatırımlar/GSYİH oranı (INV_{it}) ve nüfusun bağımlılık oranı (DEP_{it}) da modelin kontrol değişkenleridir. ε_{it} ise hata terimidir.

Ekonomik özgürlüğe ilişkin yukarıdaki denklemde yer alan her bir endeks Heritage Vakfı ve Wall Street Journal tarafından ortaklaşa hazırlanan Ekonomik Özgürlükler Endeksi (IEF) veri tabanı yardımıyla oluşturulmuştur (The Heritage Foundation, 2015). Reel GSYİH, Yatırımlar/GSYİH ve Nüfusun Bağımlılık Oranına verileri ise Dünya Bankası veri tabanından derlenmiştir (The World Bank, 2015). Yatırımlar/GSYİH oranı, yatırımlar yerine Dünya Bankası veri tabanında yer alan tasarruflardan yararlanılarak hesaplanmıştır.

Verilerin hazırlanması kadar çalışmada kullanılacak yöntemin belirlenmesi de etkin sonuçlara ulaşılması için önemli bir husustur. Panel veri modelleri belirli koşullara uygun olmak kaydıyla üç farklı yöntemle oluşturulabilmektedirler. Bu yöntemlerden birincisi panel en küçük kareler (EKK) yöntemidir. Panel EKK yöntemi, birime özel etkileri dikkate almamakta ve sabit etkiler veya tesadüfi etkiler yöntemlerine göre sınırlayıcı bir yaklaşım olduğu kabul edilmektedir. İkinci yaklaşım olan Sabit etkiler yönteminde ise, modelde yer alan her bir birimin gözlemlenemeyen ve zaman içinde değişmeyen özellikleri olduğu kabul edilmektedir. Üçüncü yaklaşım olan tesadüfi etkiler yönteminde de, belirli bir ihtimal dağılımına uygun olmak kaydıyla zaman içinde sabit olmayan etkilerin olduğu ve modeldeki bağımsız değişkenlerle sabit olmayan etkiler arasında ilişki olmadığı varsayılmaktadır. Fakat ilişkinin olmadığı varsayımı geçerli değilse, bu yöntem tutarsız ve sapmalı çıkarsamalara yol açacaktır (Baltagi, 2005).

Panel veri analizine yönelik uygulamalarda, sabit ve tesadüfi etkiler yöntemleri arasında seçim yapmada Hausman Testinden yararlanılmaktadır (Baltagi vd, 2003; Frondel ve Vance, 2010). Bu test, tesadüfi etkiler tahmincisi olarak kabul edilen genelleştirilmiş en küçük kareler tahmincisi ve sabit etkiler tahmincisi olarak kabul edilen grup içi tahmincinin varyans kovaryans matrislerinin arasındaki farka bağlı olarak hesaplanan H istatistiğine dayanmaktadır. Bu testte H istatistiğinin sifıra eşit olup olmadığı test edilmektedir. Uygulama sonucunda parametreler arasındaki farkın sifirdan farklı olmadığı durumda tesadüfi etkiler yöntemi uygun bir yöntemdir. Bunun yanında, parametreler arasındaki farkın sifirdan farklı olduğu durumda ise sabit etkiler yöntemi uygun bir yöntem olarak kabul edilmektedir (Baltagi, 2005; Yerdelen Tatoğlu, 2012).

3.2 Ampirik Sonuçlar ve Değerlendirme

Modelin tahmininden önce, Tablo 1'de modele dahil edilen değişkenlere ait ortalama, standart sapma, minimum ve maksimum değerler ile gözlem sayısına ilişkin özet istatistikler yer almaktadır.

	LNRGDP	GEFI	PRI	BFI	TFI	IFI	INV	DEP
Ortalama	27,003	62,246	53,504	66,882	68,221	50,401	31,142	45,639
Standart Sap.	0,932	11,518	19,600	15,424	15,874	20,109	9,570	7,914
Minimum	25,458	47,400	20,000	35,500	19,600	20,000	13,832	33,405
Maksimum	29,140	90,000	90,000	100,00	95,000	90,000	52,653	62,822
Gözlem Sayısı	117	117	117	117	117	117	117	117

Tablo 1. Değişkenlere Ait Özet İstatistikler

Özet istatistik bilgileri panel veri modelinin panel EKK yani klasik model, sabit etkiler modeli ve tesadüfi etkiler modelinden hangisine göre oluşturulacağını saptanması gerekmektedir. Bunun için başlangıçta modelin klasik modele uygun olup olmadığını belirlebilmesi amacıyla Olabilirlik Oranı testi yapılmıştır. Bunun için, En Çok Olabilirlik modeli yardımıyla hesaplanan LR istatistikleri χ^2 tablo değerleriyle

karşılaştırılmış ve modelde birim ve/veya zaman etkilerinin bulunup bulunmadığı incelenmiştir. İnceleme sonucuna göre modelde birim etkilerin bulunduğu, ancak zaman etkileri bulunmadığı belirlenmiştir (Bkz. Tablo 2). Bu durumda klasik modelin geçerli olmadığı anlaşılmıştır. Daha sonrasında, Hausman Testi yardımıyla sabit etkiler modeli ve tesadüfi etkiler modelinden hangisinin geçerli olduğu incelenmiştir. Hausman Testinde H_0 hipotezi; “bağımsız değişkenler ve birim etki birbiriyle korelasyonlu değildir” şeklinde ifade edilmekte iken, H_1 hipotezi ise; “bağımsız değişkenler ve birim etki arasında korelasyon bulunmaktadır” şeklinde ifade edilmektedir. H_0 hipotezinin reddedilemediği durumda, sabit etkiler ve tesadüfi etkiler tahmincilerinin her ikisi de tutarlıdır. Fakat tesadüfi etkiler tahmincisi diğerine göre daha etkindir. Bununla birlikte, H_0 hipotezinin reddedildiği durumda ise tesadüfi etkiler tahmincisi sapmalıdır. Etkin sonuçlara ulaşılabilmesi için bunun yerine tesadüfi etkiler tahmincisine göre tutarlı olan sabit etkiler tahmincisinin kullanılması daha uygundur (Yerdelen Tatoğlu, 2012).

Hausman Testi sonucunda modelde H_0 hipotezi reddedilmiştir (Bkz. Tablo 2). Sonuç olarak, tutarlı olan sabit etkiler tahmincisinin kullanılması daha uygundur. Aşağıda yer alan Tablo 2’de de sabit etkiler tahmincisi olarak kabul edilen Grup İçi Tahmin Yöntemi baz alınarak elde edilen sonuçlar özetlenmiştir.

LNRGDP	Katsayı	Z-İstatistiği	İstatistikler	
GEFI	-0,0023	-0,51	R ²	0,9082
PRI	-0,0358	-2,38**		
BFI	0,0040	2,67*	LR (Birim Etk.)	426,16 [0,000]
TFI	0,0046	3,17*		
IFI	-0,0018	-1,73***	LR (Zaman Etk.)	1,4e-13 [1,000]
INV	0,0068	2,56**		
DEP	-0,0594	-15,4*	Hausman	30,54 [0,0001]
C	29,3400	96,57*		

Tablo 2. Panel Sabit Etkiler Modeline İlişkin Tahmin Sonuçları

*, **, *** tabloda yer alan katsayıların sırasıyla % 1, % 5 ve % 10 seviyelerinde istatistiki olarak anlamlılığını göstermektedir.

Not: Köşeli parantez içerisindeki değerler olasılık (prob.) değerlerini ifade etmektedir.

Tablo 2’de yer alan sonuçlar değerlendirildiğinde, özellikle kontrol değişkenlerin katsayıları daha önce literatürde yapılan çalışmaların sonuçlarıyla uyumludur. Literatürde yer alan çalışmalarda yatırım oranı ile ekonomik büyüme arasında pozitif bir ilişki olduğu görülmektedir. Bu duruma paralel olarak INV değişkeninin katsayısı da pozitif ve anlamlı bulunmuştur. INV değişkeninin aksine, DEP değişkeninin katsayısı ise anlamlı olmasına rağmen işareti negatiftir. Kısaca, nüfusun bağımlılık oranı azaldığında ekonomik büyüme ise artmaktadır. Bengoa ve Sanchez-Robles (2003), yatırımlar ve büyüme arasındaki ilişkiyi doğrudan yabancı yatırımlar çerçevesinde incelemiş ve iki değişken arasında pozitif bir ilişki olduğu görülmüştür. Yabancı yatırımlar ile yurt içi yatırımlar arasında yalnızca mülkiyet açısından var olan farklılık bu çalışmada ortaya konulan sonucun literatüre uygun olduğunu göstermektedir. Gwartney vd. (1999)’e göre ise, nüfusun bağımlılık oranı ile ekonomik büyüme arasında negatif ve anlamlı bir ilişki söz konusudur. Bir ülkede nüfusun bağımlılık oranının yüksek olması, o ülkedeki üretime doğrudan katkı sağlayacak verimli girdilerin payının düşük olmasına yol açmaktadır. Bu durum uzun vadede büyüme hızının yavaşlamasına sebep olmaktadır.

Kontrol değişkenlerin dışında modelin temelini oluşturan ekonomik özgürlüklere ilişkin değişkenler incelendiğinde, sonuçların kısmen literatürle örtüşmediği görülmüştür. İlk olarak ekonomik özgürlüğü ifade eden genel endeks (GEFI)’in katsayısı incelendiğinde bu katsayının anlamsız çıktığı görülmektedir. Yani, analize dahil edilen ülkelerde 2000-2012 yılları arasında ekonomik özgürlükler ile ekonomik büyüme arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır. Diğer yandan, mülkiyet hakları endeksi (PRI)’nin katsayısı genel endeksin aksine anlamlı olmasına rağmen, bu endeks değerindeki artışların ekonomik büyümeyi azalttığı sonucuna ulaşılmıştır. Çalışma/İş kurma özgürlüğü endeksi (BFI)’nin katsayısı ise pozitif ve anlamlıdır. Bu sonucun teorik beklentilerle uyumludur. Bunun temel sebebi ise, ekonomide çalışma ve iş kurma konusundaki daha serbest uygulamalar bireylerin teşebbüs gücünü yükselterek ekonomik büyümeye olumlu katkılar sağlayacaktır. Ticaret özgürlüğü endeksi (TFI)’nin katsayısı da Çalışma/İş kurma özgürlüğü endeksi (BFI)’nin katsayısı gibi pozitif ve anlamlıdır. Bu durum da teorik beklentilerle uyumludur. Son olarak yatırım yapma özgürlüğü endeksi (IFI)’nin katsayısı incelendiğinde, bu endeksin katsayısı anlamlı olmasına rağmen ekonomik büyümeyi negatif yönde etkilediği görülmektedir. Yatırım yapma özgürlüğü ve ticaret özgürlüğü endeksine yönelik elde edilen sonuçlar, Yalman, Sandalcılar ve Demirkoparan tarafından 2011 yılında yapılan çalışmanın sonuçlarıyla örtüşmektedir. Buna göre bu çalışmada elde edilen sonuçlar, ticaretin hem ulusal hem de uluslararası düzeyde daha serbest hale gelmesi ekonomik faaliyet düzeyinin yükselmesine ve ekonominin büyümesine yol açacaktır. Yatırım yapma özgürlüğü düzeyindeki ilerlemelerin ekonomik büyümeyi olumsuz etkilemesinin ana sebebi ise, risk düzeyi yüksek olan

ülkelerde yatırım yapma konusunda ortaya çıkan daha serbest uygulamaların, belirli dönemlerde yatırımların risk konusundaki olumsuz algılamalar nedeniyle bu ülkeleri terk etme eğiliminde olmasıdır.

Literatürde yer alan çalışmalar analiz edildiğinde, ekonomik özgürlüğe ilişkin genel endeks ve mülkiyet hakları endeksine ilişkin bulguların literatürdeki bulgularla paralellik göstermediği görülmektedir. Bu durumun ortaya çıkmasındaki temel sebeplerden bir tanesi, literatürde yer alan çalışmaların ciddi bir kısmının 1970-2000 arasındaki belirli dönemleri ele alan ve çok sayıda ülkeyi kapsayan çalışmalar olmasıdır. Bu çok sayıda ülkenin bir kısmı gelişmiş iken bazıları ise az gelişmiş olup, ülkeler arasında bulunan ciddi gelişmişlik farkları ekonomik özgürlükler ve mülkiyet hakları konusunda doğru olmayan sonuçlara ulaşılmasına yol açabilmektedir. Bir diğer sebep ise, çalışmaya dahil edilen ülkelerden Çin haricindekilerin tamamı 1990'lı yıllarda ciddi düzeyde ekonomik krizlerle ve finansal sarsıntılarla karşı karşıya kalmışlardır. Bu durum ise, ekonomik aktörlerin ve özellikle yatırımcıların çalışmaya dahil edilen ülkelere yönelik risk değerlendirmelerini değiştirdiği ve kriz sonrası dönemde kurumsal yapıdaki gelişmeler ve yatırım ortamındaki iyileşmelere rağmen ekonomik büyümeye olumlu bir etki sağlamadığı kabul edilmektedir.

4 Sonuç

Çalışmada, Brezilya, Çin, Güney Kore, Hindistan, Hong Kong, Malezya, Rusya, Tayland ve Türkiye’de 2000-2012 döneminde ekonomik özgürlükler (ekonomik özgürlüğe ilişkin alt endeksler) ve ekonomik büyüme arasındaki ilişki panel sabit etkiler modeli çerçevesinde incelenmiştir. Modelden elde edilen katsayılar literatürle kısmen örtüşmeyen, ancak literatürde yer alan çalışmaların bir kısmında da yer alan önemli sonuçlar ortaya koymaktadır. Öncelikle ekonomik özgürlüğe ilişkin genel endeks (GEFI)’in katsayısı anlamsız olarak bulunmuştur. Yani, çalışmada yer alan dokuz yükselen piyasa ekonomisinde 2000-2012 döneminde genel endeks bazında özgürlük düzeyindeki ilerlemeler büyümeyi etkilememektedir. Alt kriterler bazında incelendiğinde, mülkiyet hakları endeksi (PRI)’nin katsayısı da beklentinin aksi yönünde olup, negatif ve anlamlıdır. Bulgular, mülkiyet hakları endeksi değerindeki yükselme ekonomik büyümeyi azaltmaktadır.

Çalışma/İş kurma özgürlüğü endeksi (BFI) ve Ticaret özgürlüğü endeksi (TFI)’nin katsayıları ise, pozitif ve anlamlı olarak bulunmuştur. Bu durumun teoriyle uyumlu olduğu ifade edilebilir. Çünkü ekonomide çalışma ve iş kurma konusundaki daha serbest uygulamalar bireylerin girişim gücünü yükselterek ekonomik büyümeye olumlu katkılar sağlayacaktır. Bunun yanında, ulusal ve uluslararası ticaretin daha serbest hale gelmesi de ekonomideki faaliyetlerin artmasına ve bu da ekonomik büyümeye yol açmaktadır.

Son olarak, yatırım yapma özgürlüğü endeksi (IFI)’nin katsayısı negatif ve anlamlıdır. Bunun nedeni ise, yatırım yapma serbestisindeki ilerlemelerin yatırım yapan kişilerin özellikle Brezilya, Çin, Güney Kore, Hindistan, Hong Kong, Malezya, Rusya, Tayland ve Türkiye gibi yükselen piyasalar olarak tanımlanan ülkelere yönelik yatırım kararlarını risk düzeyinin yüksek olduğu ekonomik kriz vb. dönemlerde yeniden gözden geçirmeleridir.

Özellikle bu çalışmada, ekonomik özgürlüğe ilişkin genel endeks ve mülkiyet hakları endeksinin literatürdeki sonuçlara göre farklılık göstermesindeki temel sebep, çalışmanın literatürde yer alan çalışmalara göre farklı bir örneklem grubunu ve zaman dilimini kapsamasıdır. Literatürde yer alan çalışmalar incelendiğinde, bu çalışmaların önemli bir kısmında çok sayıda ülkenin yer aldığı görülmektedir. Bu tür çalışmalarda da ana problem, çalışmaya dahil edilen ülkelerin bir bölümünün gelişmiş, diğerlerinin ise gelişmekte olan veya az gelişmiş ülkeler olmalarıdır. Böylece ulaşılan genel sonuçlar, ülkelere has sonuçların yeterli düzeyde analiz edilememesine sebep olmakta ve yapılan politika tavsiyeleri kurumsal yapıları yeterli seviyeye ulaşamamış gelişmekte olan ülkeleri de gerçekçi olmamasına rağmen kapsamış olmaktadır. Bu durumdan kaçınmak için, aynı gelişme seviyesinde bulunan ülke veya ülke gruplarına yönelik çalışmaların sayıca artması gerekmektedir. Bu çalışmada da bahsedilen yöntem izlenerek, literatürdeki çalışmaların genel sonuçlarından kaçınılmış olunmaktadır. İlerleyen dönemlerde bu konuyla ilgili yapılacak olan çalışmalarda da, belirtilen yöntemin izlenmesi ekonomik özgürlükler ve ekonomik büyüme arasında daha doğru sonuçların elde edilmesine yol açacaktır.

Kaynakça

- Acar, M., 2010. “Serbest Ticaret, Ekonomik Özgürlükler ve Refah”, *Bilgi*, **53**, s. 1-28.
- Ayal, E. B. and G. Karras, 1998. “Components of Economic Freedom and Growth: An Empirical Study”, *The Journal of Developing Areas*, **32(3)**, p. 327-338.
- Baltagi, B. H., 2005. *Econometric Analysis of Panel Data*, John Wiley and Sons.
- Baltagi, B. H., G. Bresson and A. Pirotte, 2003, “Fixed Effects, Random Effects or Hausman-Taylor? A Pretest Estimator”, *Economic Letters*, **79**, p. 361-369.
- Bengoa, M. and B. Sanchez-Robles, 2003, “Foreign Direct Investment, Economic Freedom and Growth: New Evidence From Latin America”, *European Journal of Political Economy*, **19**, p. 529-545.

- Beşkaya, A. ve Ö. Manan, 2009, “Ekonomik Özgürlükler ve Demokrasi ile Ekonomik Performans Arasındaki İlişkinin Zaman Serileri ile Analizi: Türkiye Örneği”, **5(10)**, s. 47-76.
- Carlsson, F. and S. Lundström, 2002, “Economic Freedom and Growth: Decomposing The Effect”, *Public Choice*, **112**, p. 335-344.
- De Haan, J. and C. L. J. Sierman, 1998, “Further Evidence on the Relationship Between Economic Freedom and Economic Growth”, *Public Choice*, **95**, p. 363-380.
- De Haan, J. and J. E. Sturm, 2000, “On the Relationship Between Economic Freedom and Economic Growth”, *European Journal of Political Economy*, **16**, p. 215-241.
- Doucouliagos, C. and M. A. Ulubaşoğlu, 2006, “Economic Freedom and Economic Growth: Does Specification Make A Difference?”, *European Journal of Political Economy*, **22**, p. 60-81.
- Easton, S. T. and M. A. Walker, 1997, “Income, Growth and Economic Freedom”, *The American Economic Review*, **87(2)**, p. 328-332.
- Frondel, M. and C. Vance, 2010, “Fixed, Random or Something in Between? A Variant of Hausman’s Specification Test for Panel Data Estimation”, *Economic Letters*, **107**, p. 327-329.
- Gwartney, J. D., R. A. Lawson and R. G. Holcombe, 1999, “Economic Freedom and The Environment for Economic Growth”, *Journal of Institutional and Theoretical Economics (JITE)*, **155(4)**, p. 643-663.
- Heckelman, J. C., 2000, “Economic Freedom and Economic Growth: A Short-Run Causal Investigation”, **3(1)**, p. 71-91.
- Justesen, M. K., 2008, “The Effect of Economic Freedom on Growth Revisited: New Evidence on Causality From A Panel of Countries 1970-1999”, *European Journal of Political Economy*, **24**, p. 642-660.
- Kazgan, G., 2009, **Küreselleşme ve Ulus Devlet: Yeni Ekonomik Düzen**, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları: İstanbul.
- Noyan Yalman, İ., A. R. Sandalcılar ve F. Demirkoparan, 2011, “Özgürlükler ve Ekonomik Kalkınma: Latin Amerika ve Türkiye”, *Atatürk Üniversitesi İİBF Dergisi 10. Ekonometri ve İstatistik Sempozyumu Özel Sayısı*, s. 431-444.
- Paakkönen, J., 2010, “Economic Freedom as Driver of Growth in Transition”, *Economic System*, **34**, p. 469-479.
- Sturm, J. E. and J. De Haan, 2001, “How Robust is the Relationship Between Economic Freedom and Economic Growth?”, *Applied Economics*, **33(7)**, p. 839-844.
- The Heritage Foundation, 2015 Index of Economic Freedom, All Index Data, <http://www.heritage.org/index/explore?view=by-region-country-year>, (Erişim: 09.05.2015).
- The World Bank, 2015, <http://data.worldbank.org/>, (Erişim: 09.05.2015).
- Yenipazarlı, A., 2009, Ekonomik Özgürlükler ve Ekonomik Büyüme Üzerine Etkisi: Türkiye Üzerine Bir Zaman Serisi Analizi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı, Aydın.
- Yerdelen Tatoğlu, F., 2012, **Panel Veri Ekonometrisi**, Beta Yayınları: İstanbul.